

Блащук Т.В. Територіальна громада як сторона цивільно-правового договору: особливості визначення / Блащук Т.В. // Проблеми сучасної правової системи України: Всеукраїнські науково-практичні читання, м. Львів, 25-26 лютого 2011 р. – Львів: у 2-х томах. – Західноукраїнська організація “Центр правничих ініціатив”, 2011. – Т. II. – 116с. – с. 9-11.

Територіальна громада як сторона цивільно-правового договору: особливості визначення

Будучи суб'єктом цивільних правовідносин, територіальна громада має можливість безпосередньо й опосередковано брати участь у цивільному обороті: відчужувати й придбавати майно, майнові права та здійснювати інші юридичні акти стосовно об'єктів цивільних прав та обов'язків, що не заборонені або не обмежені в обороті. [1; С.283.]

Територіальною громадою визнаються жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. [2; ст. 1]. Разом з тим, територіальна громада бере участь в цивільних правовідносинах не як сукупність населення певної території, а як публічне утворення. Відтак, однією зі сторін договору в такому разі є фізична чи юридична особа, другою стороною є територіальна громада як учасник цивільних правовідносин. Правильне визначення сторони договору у такому випадку є умовою дійсності договору.

Питання визначення правового статусу територіальної громади як учасника цивільних правовідносин досліджувались у роботах Боднар Т.В., Білоус Ю., Дзери О.В., Шевченко Я.М., Шершеневича Г. Ф. та інших. Особливо слід виділити роботу, присвячену цій проблематиці: Первомайського Олега Олексійовича “Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах” [3].

Разом з тим, недостатньо дослідженим є питання щодо необхідності правильного визначення у договорі за участю територіальної громади як учасника цивільно-правових відносин – сторони договору. *Метою цієї доповіді*

є з'ясування можливості визначення територіальної громади як сторони договору.

Загалом участь територіальної громади у цивільно-правових відносинах можна диференціювати за критерієм наявності або відсутності двостороннього правочину як підстави виникнення правовідносин на: а) договірні та б) позадоговірні відносини. [4; С.23.]

З урахуванням факту спрямованості майнового інтересу територіальна громада може виступати як уповноважений суб'єкт зобов'язання – кредитор або ж як зобов'язаний суб'єкт - боржник.

Територіальна громада в цілому не обмежена у своїх можливостях до участі у будь-яких договірних зобов'язаннях. Найбільш поширеними видами участі територіальної громади у зобов'язальних правовідносинах є договори купівлі-продажу, в тому числі шляхом приватизації [5], закупівлі товарів [6], а також договори підряду [2], оренди [7], позики та банківського вкладу.

Окрім того, пп. 1-3 п. а ст. 35 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” територіальним громадам надано право укладати зовнішньоекономічні контракти у сфері придбання та реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг та залучення інвестицій. Відповідно до ч. 1 ст. 169 Цивільного кодексу України [8] територіальні громади діють у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками, територіальна громада має можливість укладати й інші договори.

В окремих випадках територіальна громада має переважне право на укладення договору. Так, відповідно до ст. 60 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад.

Таким чином, можна зробити висновок про здатність територіальної громади укласти переважну більшість цивільних договорів, за винятком тих,

що не можуть бути укладені територіальною громадою або не відповідають чи суперечать меті існування територіальної громади як об'єднання населення певної території.

Відповідно до Цивільного кодексу України Автономна Республіка Крим і територіальні громади здійснюють цивільну дієздатність через свої органи та представників (ст. 170 Цивільного кодексу України). При цьому, необхідно чітко розмежовувати правосуб'єктність територіальних громад і правосуб'єктність їх органів та посадових осіб, які є складовими елементами місцевого самоврядування. Так, вся система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. Доктрина цивільного права визначає, що у цивільних правовідносинах їх первинним учасником є територіальна громада, а її органи та посадові особи, як правило, є суб'єктами здійснення правосуб'єктності територіальної громади. [9]

Цивільно-правовий договір розглядається в науці як юридичний факт, що лежить в основі зобов'язання (правочин), як саме договірне зобов'язання, і як документ, у якому закріплений факт виникнення зобов'язального правовідношення.

Договір як правочин є вираженням узгодженої волі двох та більше осіб. У тому разі, якщо метою укладення договору є реалізація публічного інтересу територіальної громади, відповідно реалізується воля територіальної громади, відтак, вона ж виступає стороною правочину. Зобов'язання є правовідношенням, що виникає між двома сторонами, з яких одній належить право вимоги, а іншій відповідний цьому праву обов'язок і кожна сторона може бути представлена однією чи кількома особами. [9; С.4]. Відтак, сторонами договору як зобов'язального правовідношення є особа, якій належить право вимоги та особа, на якій лежить обов'язок. У нашому випадку зобов'язаною чи уповноваженою особою є безпосередньо територіальна громада.

І нарешті, коли розглядати договір як документ, у якому закріплений факт виникнення зобов'язального правовідношення, то говорячи про сторону – мають на увазі ту особу, що має право підписати такий документ. Підписати документ має можливість лише особа, що реалізує повноваження територіальної громади. Відповідно до статті 42 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” сільський, селищний, міський голова укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради.

Таким чином, відповідаючи на питання про можливість визначення територіальної громади як сторони договору, слід сказати наступне. Розглядаючи договір як правочин слід визнати територіальну громаду стороною правочину, а так само територіальна громада є стороною договору як зобов'язання, і нарешті, коли розглядати договір як документ, то говорячи про сторону договору зазначають відповідного сільського, селищного, міського голову чи представника, що повноважні на його підписання.

Список використаних джерел:

1. Первомайський О.О. Місцеве самоврядування в Україні: приватно - та публічно-правові аспекти / Первомайський О.О. // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. Вип.12. Одеса: Юридична література, 2001.- С.281-283.
2. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” //Відомості Верховної Ради.—1997.— N 24.— ст. 170.
3. Первомайський Олег Олександрович. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2003.
4. Батанов О.В. Основні напрямки і види діяльності територіальних громад: проблеми класифікації / Батанов О.В. // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ.— 1998.— №4.— С.19–25.
5. Закон України “Про приватизацію державного майна”// Відомості Верховної Ради України.— 1992.—№ 24.— ст. 348.
6. Закон України “ Про здійснення державних закупівель ” від 01.06.2010 № 2289-VI // Офіційний вісник України від 09.07.2010 - 2010 р.- № 49.- стор. 169.- стаття 1603.

7. Закон України “Про оренду державного та комунального майна” від 10 квітня 1992 року//Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 30. ст. 54.
8. Цивільний кодекс України: Офіційне видання. – К.: Атіка, 2004. – 416 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - Т. I.- 832с.
10. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву. – М., 1940. – 175с.